

Krzysztof Fudalej

”Cesarskie bagnety : taktyka napoleońskich baterii, batalionów i brygad na podstawie regulaminów z epoki”, George Nafziger, Oświęcim 2012 : [recenzja]

Przegląd Historyczno-Wojskowy 14(65)/3 (245), 182

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zapiski bibliograficzne

George Nafziger, *Cesarskie bagnety. Taktyka napoleońskich baterii, batalionów i brygad na podstawie regulaminów z epoki*, tłum. Grzegorz Smółka, red. Mariusz Promis, „Napoleon V”, Oświęcim 2012, 377 s.

Książka *Cesarskie bagnety* jest jedną z najbardziej znanych prac George’a Nafzigersa, autora ponad 350 publikacji z historii wojskowości. Wśród nich najliczniej reprezentowane są prace dotyczące okresu wojen napoleońskich oraz *ordre de bataille* wojsk z różnych epok. Zgodnie z podtytułem autor omawia szczególnie, na podstawie regulaminów z epoki, taktykę baterii, batalionów i brygad w latach 1792–1815. Celem pracy było porównanie trzech głównych rodzajów broni wszystkich najważniejszych europejskich armii tamtego okresu. Podczas gdy większość opracowań zajmuje się tematyką wojen napoleońskich, patrząc na nie „od góry”, z perspektywy wodzów całych armii czy korpusów, opisując kampanie i bitwy, Nafzinger wychodzi „od dołu”, zaczyna od najniższych szczebli, czyli szkoły żołnierza i podstaw musztry. Dzięki temu można dowiedzieć się nie tylko o poszczególnych szykach oddziałów, ale nawet o odległościach między żołnierzami i różnych technikach czy tempach marszu stosowanych przez poszczególne europejskie armie. Omówione są wszystkie najważniejsze typy manewrów batalionów i szwadronów (np. jak w różnych armiach wyglądało przejście z kolumny w linię lub czworobok), uzupełnione do tego próbą oszacowania szybkości ich przeprowadzenia. Oczywiście najwięcej miejsca z trzech ówczesnych broni głównych poświęcono piechocie, ale również dość obszernie omówiono kawalerię i artylerię. Dla polskiego czytelnika godną uwagi informacją jest z pewnością bardzo wysoka pozycja jazdy Księstwa Warszawskiego w przedstawionych porównaniach kawalerii poszczególnych państw.

Wartość pracy obniża prawie całkowity brak odautorskich przypisów źródłowych. Nie przekreśla to jednak możliwości weryfikacji podanych informacji, ponieważ regulaminy, z których zaczerpnął je George Nafziger, są łatwe do zidentyfikowania (m.in. podane są przy rycinach przedstawiających szyki i manewry oddziałów). Należy tu szczególnie docenić pracę polskiego redaktora naukowego, Mariusza Promisa, który poczynił przypisy wyjaśniające oraz uzupełniające, a w niektórych wypadkach nawet znacząco rozszerzające treść książki. Są one szczególnie ważne we fragmentach dotyczących armii rosyjskiej, gdzie Nafzinger uprościł jej opis, wskazując, niezgodnie z rzeczywistością, na małą liczbę „dokumentów” na ten temat. Uwagi redaktora książki prostują wiele pomyłek oraz odsyłają do prac na ten temat wydanych po polsku. Z tego względu można zaryzykować twierdzenie, że polski czytelnik otrzymuje pracę nieco lepszą od oryginału, choć oczywiście niepozbawioną błędów w tłumaczeniu.